

Berenschot

Aan de minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Mevrouw drs. K.H. Ollongren
Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

Datum 31 januari 2018
Onderwerp Wijziging Kieswet
Ons kenmerk
Uw kenmerk

Geachte mevrouw Ollongren,

Uw voorstel om de Kieswet te wijzigen staat open voor consultatie in de periode van 10 december 2017 tot en met 31 januari 2018. Graag lichten wij onze visie en aanvullingen op dit voorstel toe middels deze brief.

Onze visie op het voorstel

U schrijft in de Memorie van toelichting dat de regering van oordeel is dat het onder de huidige Kieswet moeilijk is voor kiezers om te controleren of de uitslag op een juiste manier is vastgesteld. De voorgestelde aanpassingen hebben tot doel dit proces transparanter en beter controleerbaar te maken.

Graag willen wij binnen dit wetsvoorstel verder ingaan op het punt 'Voorstellen voor aanpassingen in het proces van de uitslagvaststelling' dat o.a. beschreven staat in punt 2.1.3 van de Memorie van toelichting. Wij staan achter de voorgestelde aanpassingen om het verkiezingsproces transparanter te maken en meer zaken digitaal te publiceren. Wij zijn daarnaast van mening dat het proces reeds in een eerder stadium transparant en controleerbaar voor kiezers kan worden gemaakt en dat de betrouwbaarheid van de openbaarmaking versterkt kan worden.

Onze aanvullingen op de wet

1. Digitaal toezicht op én real-time openbaarmaking van de geldigheid van stempassen en controlegetallen

Wij stellen voor om burgers de mogelijkheid te geven om eerder in het verkiezingsproces digitaal toe te zien, namelijk al tijdens de inname van stempassen en het opbouwen van controlegetallen in elk stembureau. Wij stellen voor om dit gedurende de verkiezingsdag real-time digitaal openbaar te maken.

Controles waar wij aan denken zijn:

- Het aantal stembiljetten dat het stembureau bij de start van de verkiezingsdag heeft en die tijdens de dag worden uitgegeven;

- Het digitaal controleren van stempassen om te controleren of een stempas ongeldig is of al op een ander stembureau is aangeboden;
- Het aantal stempassen dat is ingenomen op elk stembureau tijdens de verkiezingsdag.

Deze controlegetallen zijn belangrijk bij de uitslagvaststelling.

2. Digitaal toezicht op én digitale openbaarmaking van de uitslagvaststelling op het stembureau

Wij stellen voor om al eerder in het proces van uitslagvaststelling digitaal toezicht en digitale openbaarmaking te introduceren, namelijk op het stembureau tijdens het tellen van de stemmen en niet achteraf met de publicatie van het proces-verbaal. Kiezers kunnen het tellen van de stemmen zowel ter plekke bij één stembureau als digitaal op meerdere stembureaus tegelijkertijd volgen.

3. Digitale openbaarmaking van alle processen-verbaal en elektronische berekeningen op meerdere plekken tegelijkertijd

U schrijft dat niet is uit te sluiten dat de centrale openbaarmakingswebsite op enig moment onbereikbaar raakt, bijvoorbeeld door een storing. U stelt voor om de processen-verbaal van een gemeente tevens op de website van de gemeente te publiceren. Wij stellen voor om dit uit te breiden en alle controlegetallen, berekeningen en processen-verbaal van alle gemeenten op meerdere plekken tegelijkertijd openbaar te maken en het (digitaal) inzichtelijk te maken zodat de openbaarmaking op alle plekken gelijk is. Dan kan een kiezer op elk van die plekken het totale overzicht en alle details controleren. Dit maakt de totale openbaarmaking transparanter en robuuster tegen storingen.

4. Betrouwbaarheidsmechanismen vereisen voor digitaal toezicht en digitale openbaarmaking

U stelt een aantal maatregelen voor met als doel om te garanderen dat documenten daadwerkelijk afkomstig zijn van de burgemeester en om de website te beveiligen, waarmee moet worden voorkomen dat de eenmaal geüploade documenten kunnen worden veranderd. Wij staan achter deze doelen en stellen voor om dit uit te breiden tot alle gegevens uit het proces van de uitslagvaststelling: van geldigheid van stempassen tot controlegetallen en elektronische berekeningen. Wij stellen voor dat naast de papieren bewijslast, ook digitaal en transparant herleidbaar moet zijn dat gegevens betrouwbaar en ongewijzigd zijn vastgelegd.

Wij denken dat bovenstaande punten haalbaar en uitvoerbaar zijn met behulp van blockchaintechnologie en zo het proces nog eerder transparant en controleerbaar voor kiezers kan worden gemaakt en de betrouwbaarheid van de openbaarmaking versterkt kan worden. Graag brengen wij u verder op de hoogte van onze visie en aanpak om onze voorstellen mogelijk te maken.

Hoogachtend,

ir. N.G. de Jong

Managing consultant